

Review essay/Samlingsrecension

Kerstin Kvint. *Astrid och jag. 50 års arbetsliv 1952–2002*. Stockholm: Astrid Lindgren Text, 2019 (125 s.)

Lena Törnqvist. *En utmärkt författare. Astrid Lindgrens belöningar och utmärkelser*. Stockholm: Astrid Lindgren-sällskapet, 2019 (111 s.)

Barnlitteraturen har ett eget kretslopp. Den har egna förlag, egna författare, egna kritiker och egna litterära priser. Detta innebär också att den har en egen logik, som inte alltid uppmärksammas. Det är därför viktigt och glädjande när det som kan kallas för barnlitteraturens infrastruktur studeras i sin egen rätt. Två nya böcker om Astrid Lindgren och hennes författarskap ger värdefulla bidrag på detta område, bibliotekarien och litteraturvetaren Lena Törnqvists *En utmärkt författare. Astrid Lindgrens belöningar och utmärkelser* och agenten Kerstin Kvints *Astrid och jag. 50 års arbetsliv 1952–2002* (bägge 2019). Samtidigt ger de inspiration till hur studiet av Lindgrens gärning och författarskap kan breddas ytterligare; de kan med fördel läsas i relation till nyutkomna studier med liknande perspektiv, såsom Kjell Bohlungs bok *Den okända Astrid Lindgren. Åren som bokförläggare och chef* och Helene Ehrianders artikel "Astrid Lindgren – den motvilliga celebriteten" (bägge 2018).

Törnqvist försöker med sin bok besvara den för litteraturvetenskapen svåra frågan om hur en författares framgångar bäst kan mätas och beskrivas. Är det bäst att räkna antalet utgåvor av förfat-

©2020 Andreas Hedberg. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 3.0 Unported License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>), permitting all non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Citation: Barnboken - tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken - Journal of Children's Literature Research, Vol. 43, 2020 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v43.509>

tarens böcker eller antalet sålda exemplar? Hur skall litterära priser värderas? Är omnämningen i dagspressen lika viktiga som antalet rader i de litteraturhistoriska översiktsverken? Törnqvist har stannat vid Astrid Lindgrens "belöningar och utmärkelser" som mått på författarens genomslag. Hennes definition av studieobjektet är synnerligen bred, vilket innebär att hon inte bara diskuterar diverse medaljer och litterära priser utan också – exempelvis – statyer och namngivanden av skolor, gator, blommor och till och med en asteroid.

Framställningen utgår från en lista med fler än 200 poster, som placerats sist i Törnqvists bok. Ordningen är kronologisk, vilket innebär att listan ger en konkret och fascinerande bild av hur Lindgrens status förändrades mellan 1944 och 2013 (de sista utmärkelserna var postuma). Själva framställningen är däremot huvudsakligen tematiskt ordnad, vilket skapar en del problem för läsaren. Det är inte alltid uppenbart hur utmärkelserna har sorterats, och rubrikskicket hade kunnat förtydligas avsevärt. Vad som omtalas under rubrikerna "Kanelbullar och Beethovens Nia" eller "Det finns också andra sätt" framgår först efter avslutad läsning.

Den första utmärkelse som Törnqvist nämner är Nobelpriset i litteratur, priset som Lindgren aldrig fick. Tillsammans med Graham Greene är Lindgren sannolikt den författare som oftast nämns på detta sätt, det vill säga som den som *inte* fick Nobelpriset. Det kan tyckas som en oväsentlighet, men samtidigt säger det något om såväl Greene som Lindgren, kanske främst att de representerar litteraturtyper som inte belönas av Svenska Akademien, i Greenes fall kriminal- och spänningslitteratur i intermediala sammanhang, i Lindgrens fall barnlitteraturen. Omvänt kan man förstås säga att Nobelpriset belönar en viss typ av litteratur, medan många andra inte kommer i fråga.

Betraktat på detta sätt är det kanske mindre intressant att notera att Lindgren inte fick Nobelpriset (eller att Nobelpriset "saknas" som Törnqvist skriver) än att istället uppmärksamma vilka utmärkelser som Lindgren (och för den delen Graham Greene) fick istället. Och detta är förstås vad Törnqvist sedan gör. Just bristen på begränsningar i hennes förteckning – resultatet av den breda definitionen av "utmärkelse" – är fruktbar och, skulle man kunna säga, kongenial med barnlitteraturen som egenartat fenomen. Barnlitteraturen är utåtriktad och interagerar med det omgivande samhället, vilket innebär att den också lämnar avtryck utanför den skrivna världen. I Törnqvists bok skildras följaktligen en helt annan värld än den som studeras i traditionell forskning om priser och utmärkelser av exempelvis James F. English (i *The Economy of Prestige. Prizes, Awards, and the*

Circulation of Cultural Value 2005) och Jerry Määttä (i "Pengar, prestige, publicitet. Litterära priser och utmärkelser i Sverige 1786–2009" 2010). Barnlitteraturens priser har däremot uppmärksammats av Kenneth B. Kidd och Joseph T. Thomas Jr. i deras *Prizing Children's Literature. The Cultural Politics of Children's Book Awards* (2017).

Indirekt ställer Törnqvist också ett antal frågor om litteraturen och dess omgivning. När upphör till exempel namn på figurer och företeelser att vara författares "egendom" för att istället bli delar av en allmän föreställningsvärld? Är ord och uttryck som finns med i Lindgrens verk (till exempel: "Det är en världslig sak!") alltid att betrakta som referenser till just Lindgren eller har åtminstone vissa av dessa snarare blivit ett slags självständigt allmängods? Man skulle kunna jämföra med Bellman-historierna; är dessa ett bevis på att Bellman är erkänd och bekant, eller på något helt annat?

Törnqvists mycket breda definition (hon beskriver den själv så i inledningen till boken) hade dock tjänat på att kombineras med en större medvetenhet om hedersbetygelsernas proportioner. Det franska kulturdepartementets medalj L'Ordre des Arts et des Lettres, som Lindgren mottog 1991, hade kanske förtjänat ett större utrymme än Tomteklubbens utmärkelse Hederstomten (1992). Törnqvists fördomsfrihet och öppenhet för studieobjektets mångfald hade kunnat ge betydligt bättre resultat om de hade kombinerats med ett fördjupat analytiskt perspektiv.

Framställningen hade också tjänat på ett större mått av vetenskaplig akribi. Som den är skriven talar *En utmärkt författare* främst till de redan invigda (vilket kanske inte är ägnat att förvåna eftersom den är utgiven i Astrid Lindgren-sällskapets skriftserie) snarare än till en bredare litteraturvetenskaplig publik. Exempelvis förekommer ofta vaga uttryck som "enligt vad som ryktas" (13), "[m]an kan bara spekulera" (13), "enligt vad som sägs" (21) och "brukar räknas som" (49). Åtminstone några av dessa vaga beskrivningar hade kunnat stramas åt med hjälp av ett mer genomfört användande av den notapparat som Törnqvist trots allt försett sin bok med. Även om *En utmärkt författare* tycks skriven för att vara lättläst och populärt hållen kunde författaren också ha kostat på sig några kortare resonemang om den tidigare Lindgren-forskningen, och om tidigare studier av priser och utmärkelser i allmänhet, såsom de författade av tidigare nämnda English och Määttä.

I *Astrid och jag* berättar Kerstin Kvint om sina erfarenheter från ett halvt sekels yrkesliv, först som Lindgrens kollega på bokförlaget Rabén och Sjögren, sedan som privat litterär agent och personlig sekreterare. Boken kompletterar Kvints tidigare arbeten om Lindgrens

författarskap, såsom *Astrid i vida världen. Sannsagan om Astrid Lindgrens internationella succé* (1997) och *Bakom Astrid* (2010). *Astrid och jag* utmärker sig dock genom sin personliga prägel. I vissa avsnitt handlar den mer om Kvint än om Lindgren, som då förvandlas till en underhållande och intressant bifigur. Historien om Kvints karriär är dock oavbrutet fängslande. För den som vill förstå hur litteratursamhället fungerar utgör agenterna en betydelsefull grupp aktörer; under de senaste decennierna har deras inflytande ökat, men den litteraturvetenskapliga forskningen har hittills inte gjort tillräckligt för att analysera deras roll. Kvints personliga redogörelse bidrar förstas endast i mycket begränsad mening till en analys av detta slag, men ger desto fler uppslag åt litteratursociologiskt inriktade forskare.

Liksom hos Törnqvist kan man hos Kvint ibland sakna struktur och proportioner, med resultatet att förhållandevis systematiska redogörelser för kontakter med översättare och förläggare ibland skymms bakom mångordiga anekdoter om tjänsteresor och privata missöden. För den litteratursociologiskt orienterade läsaren kan det vid sådana tillfällen bli svårt att urskilja vad som är verkligt väsentligt. Men den som övervinner dessa svårigheter blir flera gånger rikligt belönad, till exempel i Kvints rörande beskrivning av sina sista möten med Lindgren.

Tillsammans bidrar Törnqvists och Kvints böcker till ett brett studium av Astrid Lindgren och hennes författarskap som förnyats under senare år, kanske tydligast genom Jens Andersens *Denne dag, et liv. En Astrid Lindgren-biografi* (2014). Fördomsfria presentationer av författaren som yrkesperson och celebritet, liksom av hennes medskapare i form av agenter och översättare, har potential att inverka mycket positivt på litteraturvetenskapen som akademisk disciplin. Litteratur skapas inte av ensamma individer, utan av författare i samverkan med andra personer, med publik och institutioner. Detta visar Törnqvist och Kvint.

Men trots att de på sätt och vis är tänkta att medverka till motsatsen så bär båda böckerna spår av vanliga fördomar om Astrid Lindgren och hennes författarskap. Törnqvist och Kvint skriver mestadels om vardagsfenomen, men ändå blir deras redogörelser ytterligare bidrag till skapandet av "monumentet Lindgren", såsom i Törnqvists avslutande beskrivning av världens beundran för den svenska författaren (79). Liksom i många andra sammanhang när det gäller Lindgren påminns man om det idealistiska förhållningssätt till litteratur som var vanligt bland det tidiga 1900-talets litteraturhistoriker. Som Bengt-Göran Martinsson har påpekat (i avhandlingen *Tradition och betydelse* från 1989) saknade dessa litteraturhistoriker

ett "beskrivningspråk" för sina forskningsobjekt; istället slog de fast författarnas värde som siare och auktoriteter med hjälp av en panegyrisk och ofta underdånig vokabulär. Spår av detta idealistiska förhållningssätt finns även hos Törnqvist och Kvint. Kanske beror detta på att Astrid Lindgren som person, nästan två decennier efter sin död, fortfarande utövar ett avsevärt inflytande över det svenska litteratursamhället. När denna makt minskar i betydelse kommer vi också att få en annan typ av litteraturvetenskapligt Lindgrenstudium. Vissa saker kommer därmed att gå förlorade, men andra kommer att dyka upp i deras ställe. Törnqvists och Kvints böcker står ännu på tröskeln till en sådan förnyelse. Men detta förtar inte deras betydelse som pionjärverk.

*Andreas Hedberg
Docent i litteraturvetenskap
Uppsala universitet*